

Sökandet efter profession och legitimation

-Tankar och idéer från yrkesverksamma socionomer

Av Rasmus Nord Schönbeck

Ht-10

Handledare: Claes Levin

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Abstract	3
Förord	4
Inledning	5
Syfte	6
Frågeställningar.....	6
Metod	7
Val av metod	7
Urval.....	7
Tillvägagångssätt.....	8
Bearbetning.....	9
Författarens förståelse.....	10
Resultatets tillförlitlighet.....	10
Etiska överväganden	11
Begreppsdefinitioner	11
Profession	11
Professionell.....	12
Legitimation	12
Teoretiska utgångspunkter / Tidigare forskning	14
Professionsteori.....	14
Resultat och Analys.....	18
Utbildningstitel kontra yrkestitel	18
Legitimering.....	20
Profession och makt	23
Socionomutbildning	25
Slutdiskussion	26
Referenslista	29
Bilaga 1	31
Bilaga 2	32

Abstract

Author: Rasmus Nord Schönbeck

Title: The search for professionalism and validation – thoughts and ideas by social workers
[Translated title]

Supervisor: Claes Levin

During the last couple of years social-workers and academics have been discussing the lack of validation and professionalism in different areas of social work. The purpose of this study was to find out what social-workers in different fields of work feel about this ongoing discussion. And also how they feel about the lack of validation in their field of work and the lack of profession status social-workers are faced with. The study was based on in-depth interviews with five social-workers from different fields of social work. The empirical material was analyzed based on perspectives from theories regarding professionalism and validation. From the interviews it became clear that the lack of validation in their field of work were closely related to the lack of profession among social-workers.

Key words: Professionalism, profession among social-workers, professional status and validation

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till de personer på olika arbetsplatser runt om i Skåne som ställt upp på intervju och gjort denna studie möjlig. Det har varit intressant och lärorikt att ta del av all er kunskap och att få sätta sig in i er vardag och era tankar gällande uppsatsens frågeställning.

Ett stort tack för råd, vägledning och bearbetning av uppsatsen ges till Claes Levin.

Lund, 2011-02-13

Rasmus Nord Schönbeck

Inledning

Ibland kan man läsa i dagstidningen om hur ”socialtjänstens beslut går mot läkares” eller liknande rubriker där det framgår att socialtjänsten, eller annan part där socionomer tagit ett beslut eller gjort en bedömning som ej går i linje med hur exempelvis en läkare uttalat sig i samma fall. Detta skrivs allt som oftast i tidningen på så sätt att läkaren framställs som den självklara experten och socialarbetaren framstår som skurken som ej rättat sig i leden och tagit läkarens parti. Det tycks finnas en stark tilltro till läkarens profession, så pass att den totalt överskuggar socialarbetarens faktiska kompetens på området. Anthony Back skriver i *the Journal of Palliative Medicine* (2000):

...Doctors are from Mars, Social workers are from Venus.

och menar att sättet att se på ett problem skiljer sig åt så till den grad att kommunikations-svårigheter kan uppstå. Svante Beckman (1989) skriver att den professionella auktoriteten är prestations grundad, och hur det i detta finns en viss ambivalens, då utföraren till viss del är rollbunden. Läkaren har myndigheter och organisationer bakom sig vilka utfördar deras legitimation, samtidigt så är grunden för patienternas förtroende för läkaren tron att han faktiskt besitter en personlig kompetens för yrket han utför (ibid.).

Kanske kan detta vara en del av förklaringen till varför det i tidningar och nyheter oftast ses som en självklarhet att läkarens uttalande ges större vikt än socialarbetarens. Läkaren besitter en starkare professionsstatus och har även en faktiskt legitimation vilken vidare stärker utförarens yrkesexpertis. Socialt arbete har på senare år arbetat med att stärka sin ställning. En ökad akademisering har lett till att diskussioner angående legitimation och professionell legitimitet kommer upp allt oftare (Pettersson 2004). Diskussioner angående behov av behörighetsreglering inom socialt arbete förs idag på statlig nivå. I *Kompetens och ansvar* (SOU 2010:65) tar man upp att det redan idag i socialtjänstlagen finns krav på att personal ska ha lämpligt utbildning och erfarenhet, men det står ej skrivet vad lämplig utbildning faktiskt är. Socialstyrelsen har i allmänna råd skrivit att socionomexamen eller socialomsorgs examen är lämpliga utbildningar vilket till viss del begränsar vilka utbildningar personer i socialt arbete bör ha bakom sig. I undersökningen tar man upp att man anser att socionomexamen är den mest lämpliga utbildningen som grund för socialt arbete, men betonar samtidigt att man ej

vill ”låsa” arbetsmarknaden genom att endast godkänna socionomexamen för dessa arbetsuppgifter.

Men hur ser yrkesverksamma socionomer själv på situationen? Bergmark och Lundström (2000) skriver i en artikel att det finns en del kritik gentemot den teoretiska kunskapens nytta från yrkesfälten. Kan detta förhållningssätt till användandet av evidensbaserade metoder och teorier påverka hur socionomyrket utvecklas på det professionella planet?

I litteratur och i artiklar är ämnet väl diskuterat, men är diskussionen lika levande i praktiken?

Mot bakgrund av mitt eget intresse för dessa frågeställningar och denna problematik ämnar jag i uppsatsen studera hur socialarbetare i olika yrkeskategorier upplever avsaknaden av legitimation och hur de själv ser på utvecklingen av socionomyrkets professionalisering. Med hjälp av professionsteorier kommer jag sedan att kategorisera och analysera mitt insamlade material och ge en bild av hur yrkesverksamma socionomer ser på dessa frågeställningar. Det är just intervjupersonernas egna tankar och resonemang som är intressanta för uppsatsen.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur yrkesverksamma socionomer i olika yrkeskategorier diskuterar angående ett eventuellt behov av legitimation samt hur de ser på socionomrollen ur ett professionsteoretiskt perspektiv.

Frågeställningar

- Upplever de intervjuade socionomerna att de i sin yrkesgrupp saknar en legitimation, och i så fall på vilka grunder?
- Hur skulle införandet av en legitimation påverka de intervjuade socionomerna i deras arbete?
- Upplever de intervjuade socionomerna att de vill att yrket ska uppnå professionsstatus, eller är det redan där?

Metod

Val av metod

I uppsatsen har jag valt att använda mig av kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer. Valet av metod har gjorts på de grunder att det för uppsatsens frågeställningar är av intresse att studera hur intervjupersonerna själv resonerar kring de frågeställningar som tas upp.

Valet av metod bygger också på min önskan att inte med ett statiskt formulär ställa frågorna och låta intervjupersonen svara på frågan, utan att gå i dialog med intervjupersonen och låta deras tankar och funderingar kring berörda ämnen lysa igenom i intervjun. För att lyckas med detta har jag använt mig av öppna frågor där intervjupersonen fått ge svar, på vilka jag sedan kunde leda intervjun vidare.

Förtjänsterna med den kvalitativa semistrukturerade intervjun är just det jag försöker uppnå i texten ovan, att utifrån en konstruerad intervjumall låta intervjupersonerna svara på frågor utifrån sina egna tankar och funderingar. Det innebar också att jag kunde leda intervjun vidare utifrån de svar och de tankar intervjupersonerna delade med sig av. En konsekvens av detta är dock att man får ett mer kvalitativt förhållningssätt, men att det blir svårare att jämföra svaren i de olika intervjuerna (May 2001). Det skall även tilläggas att man i egenskap av människa i möte med en annan människa kan påverka intervjun mer än vad man gör i till exempel en enkätundersökning.

Kvalitativa informationer om det undersökta ämnet kan intervjuaren däremot få fram genom att försöka förtydliga och utveckla de svar som ges, detta gett intervjuaren större möjlighet att fördjupa svaren och gå in i en dialog med den som intervjuas (May 2001:150)

Urval

I studien har fem socionomer med olika yrkesbakgrund intervjuats. Att söka upp intervjupersoner med olika yrkestitlar och yrkesroller var ett medvetet val då jag anser det vara av vikt att man tar hänsyn till socionomyrkets bredd och variation gällande arbetsuppgifter, något som är av vikt då detta eventuellt kan ge en bredare bild av problematiken som diskuteras i uppsatsen. Det är inte heller min önskan att i uppsatsen få

fram jämförbara kvantitativa data utan att belysa och lyfta fram några olika sätt att resonera kring frågeställningarna (Aspers 2007).

Av de fem intervjuade socionomerna arbetade två på samma arbetsplats. Då intervjufrågorna är skapade för att söka en öppen diskussion mellan intervjuaren och intervjupersonen, och är av en art där intervjupersonen utgår ifrån sig själv och sina upplevelser bör detta ej spela någon roll för resultatet och analysen. Jag är dock medveten om att intervjuerna med dessa två personer genomfördes med någon dags mellanrum och att personerna då eventuellt har haft tid att diskutera med varandra angående intervjun med den första intervjupersonen.

Urvalsprocessen i studien började slumpmässigt. Jag skickade ut mail till slumpmässigt utvalda yrkesverksamma socionomer, framför allt yrkesverksamma i olika kommunala förvaltningar. Utöver dessa mail söktes även intervju personer via telefonsamtal, även dessa slumpmässigt utvalda med majoriteten inom kommunala förvaltningar. En vecka in i arbetet visade det sig att det var svårt att hitta socionomer som var intresserade av att ställa upp i studien. På grund av uppsatsens art, och ett tidsbestämt slutdatum söktes då intervju personer istället via mina kontakter ut i yrkeslivet. Det skall sägas att trots att jag kom i kontakt med personerna som till slut intervjuades via egna kontakter ut i arbetslivet var det bara en av intervju personerna som tidigare träffat mig. De intervjuade personerna i studien är också yrkesverksamma i olika kommuner, alternativt olika förvaltningar. Detta gäller dock ej de två intervju personer som tidigare tagits upp. Jag la ingen vikt i hurvida intervju personen var man eller kvinna då ett köns perspektiv ej är vad jag ämnar använda mig av för att besvara de frågeställningar som finns i uppsatsen. Jag inser dock att det i ett vidare perspektiv kan vara av intresse att titta på resultat och frågeställningar ur ett köns perspektiv men det finns ej utrymme för detta i den här uppsatsen.

Tillvägagångssätt

Då uppsatsens problemformulering och frågeställningar var klara, sökte jag efter yrkesverksamma socionomer som ville ställa upp på de intervjuer jag ämnade göra för uppsatsen. Trots de problem som tas upp i tidigare stycke gällande att få tag på intervju personer, lyckades jag till slut komma i kontakt med fem personer som kunde tänka sig ställa upp.

Till alla fem intervjupersoner som tackat ja till att bli intervjuade skickades det ut ett informationsbrev (se bilaga 1). Detta skickades till personernas e-mail, och skickades både till de personer som kontaktats via mail, och till de personer vilka kontaktats via telefon. I brevet beskrevs syftet med uppsatsen, vem jag är och vilket program jag går. I brevet togs det även upp hur anonymiteten för intervjupersonerna skulle garanteras, hur lång tid intervjun beräknades ta samt att jag med intervjupersonens samtycke ämnade använda mig av inspelningsapparat. Alla fem intervjupersonerna svarade positivt på detta mail, och intervjuerna bokades in.

Till intervjuerna skapade jag en intervjuguide (se bilaga 2) där jag i punktform satte upp frågor på olika teman gällande profession och legitimation. Intervjuguiden utformades på så sätt att den utgick från mina frågeställningar utan att vara ett stelt eller låst instrument. Alla intervjuer genomfördes på intervjupersonernas respektive arbetsplats, något jag erbjöd i mailet som skickades ut. Valet av intervjuplats baseras på att jag ville påverka intervjupersonen så lite som möjligt, samt att intervjupersonen ej skulle behöva bryta sina dagliga rutiner allt för mycket. Intervjuerna pågick mellan 40 och 90 minuter. Att det skiljde sig så mycket i tidsåtgång mellan de olika intervjuerna berode på att de olika intervjupersonerna var mer eller mindre aktiva under intervjun. Jag försökte att inte avbryta intervjupersonen även då de ibland kunde sväva iväg från frågorna. Att ge intervjupersonerna detta spelrum fungerade dock väldigt bra då det kom fram en hel del intressanta åsikter och tankar just då de själv fick vara en aktiv del i intervjun.

Bearbetning

Det inspelade materialet bearbetades på så sätt att jag transkriberade dessa så snart efter genomförd intervju som möjligt. Transkriberingen gjordes noggrant och inkluderade pauser och olika talade ljud som t.ex. ”mmm”. Dock skrevs det ej ut på transkriberingen ifall intervjupersonen höjde rösten eller liknande då jag under analysen hela tiden hade tillgång till det inspelade materialet ifall något var oklart i de transkriberade intervjuerna, detta är en bedömning som är upp till varje individuell forskare att göra (Aspers 2007). Då transkriberingarna var klara fortsatte jag med att utifrån de transkriberade intervjuerna koda materialet. Kodningen skedde på så vis att jag skapade olika teman, detta för att finna gemensamma mönster i intervjuerna på vilka teorierna sedan applicerades. De teman som togs fram skapades utifrån uppsatsens frågeställningar och syfte.

Författarens förförståelse

Temat för uppsatsen bestämde jag mig för då jag tycker mig under en längre period dels kunna läsa akademiska tidskrifter gällande behovet av ökad professionalisering och legitimering av socialarbetare, men även se och höra detta diskuteras i olika akademiska forum och debatteras i samhällsprogram. Det som intresserade mig var att samma diskussion ej verkade finnas på ”praktiker sidan”, alltså bland de yrkesverksamma socialarbetarna. Att gå in i en intervju eller skriva en uppsats helt förutsättningslöst är inte möjligt. Jag anser dock att jag trots min förförståelse och kanske framförallt på grund av min vetskap om min egen förförståelse gick in i arbetet med en så stor öppenhet och förutsättningslöshet som möjligt.

Resultatets tillförlitlighet

Jag funderar här över vilka omständigheter som eventuellt har kunnat påverka materialet som hämtats in. Jag inser vikten av att vara medveten om detta då det i sin tur kan påverka resultatet av studien. För att förstå hur materialet kan påverkas ser vi först till den metod vilken användes för att samla in den empiriska datan, alltså de kvalitativa intervjuerna. I studien gjordes fem kvalitativa intervjuer med socionomer. May (2007) skriver att kvalitativa intervjuer kan ge en djupare kunskap kring ett fenomen genom att belysa komplexitet, mångfald och variation, vilket är just det jag var ute efter. Reliabiliteten av studien kan diskuteras då det på grund av detta kan vara svårt att upprepa studien och få samma resultat. Jag är dock ute efter att belysa just de intervjuade personernas tankar kring legitimations- och professionsfrågan, varpå det inte heller är min tanke att studien ska kunna upprepas med samma resultat då andra individer intervjuas.

I uppsatsen ämnade jag undersöka hur socionomer i det yrkesverksamma livet förhåller sig till frågor gällande profession och legitimation. Då intervjuer med yrkesverksamma socionomer gjorts utifrån dessa frågeställningar anser jag att validiteten i studien är tydlig.

Kvale (1997) tar upp validering i sju olika stadier. Utifrån dessa sju stadier; tematisering, planering, intervju, utskrift, analys, validering och rapportering har jag ständigt under arbetsgång kontrollerat att studien uppfyller de valideringskrav där det är möjligt.

Jag har varit noga med att redovisa alla delar i insamlingsprocessen såväl som det skriftliga arbetet. Detta för att öppet visa alla val och vägar jag valt att ta.

Etiska överväganden

Jag har noggrant förhållit mig till de fyra huvudkrav vetenskapsrådet (2002) har tagit fram och rekommenderar för samhällsvetenskaplig forskning. Detta innebär att det i uppsatsen tagits hänsyn till; *informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet*. De personer som kontaktats och tillfrågats att ställa upp på intervjuerna har via ett brevutskick innan intervjun informeras om på vilket sätt informationen de lämnar kommer att användas. De har även informerats om att deras deltagande är frivilligt, och att de när som helst kan välja att avbryta sin medverkan, detta har också tagits upp innan intervjun startat. Informationen som framkommit i intervjuerna med deltagarna har kodats på så sätt att deltagarna aidentifieras. Aidentifieringen har skett på så sätt att intervjupersonerna har benämnts ”Intervjuperson” A, B, C, D och E. Bokstavsordningen på de intervjuade personerna är slumpmässig och speglar alltså inte nödvändigtvis ordningen i vilken personerna intervjuades. Det har inte heller tagits upp i vilken kommun intervjupersonerna arbetar. Då intervjupersonerna har citerats i uppsatsen har de givits fiktiva namn; A- Anna, B- Berit, C- Clemens, D- Doris och E- Erika.

Intervjuerna, både de på band inspelade och de transkriberade, kommer tillsammans med kringmaterial då uppsatsen färdigställts att förstöras. Banden, de transkriberade intervjuerna och kringmaterialet förvarades under uppsatsskrivandet på ett sådant sätt att endast uppsatsens författare hade tillgång till dessa.

Jag har innan uppsatsen publicerats, där det förekommit delar av etisk känslig natur, eller då uppgiftslämnarna lämnat uppgifter som är kontroversiellt tolkningsbara, erbjudit uppgiftslämnaren att ta del av undersökningsrapporten.

Begreppsdefinitioner

Profession

Man bör som läsare vara medveten om att det finns olika definitioner av ordet profession. Olika personer kan därför lägga olika betydelser och värderingar i ordet, vilket kan leda till att läsaren riskerar att gå vilse i begreppsdefinitionerna som används i uppsatsen. Nedan följer därför en definition av ordet profession vilken är relevant för förståelsen av uppsatsens empiri.

Att definiera profession är inte en enkel uppgift, men en nödvändig sådan för läsarens möjligheter att förstå mitt resonemang i uppsatsen. Går vi tillbaka till begreppets ursprung kommer ordet ”profession” från latin, ”professio”, där det står för *erkännande, uppgift* eller *yrke*. Letar vi vidare och utgår från det engelska språket finner vi andra definitioner av ordet ”profession”, det är ett *yrke med högre utbildning*, men kan även stå för *yrkeskår, högtidlig förklaring, klosterlöfte, bekännelse* (Selander 1989). I franska och tyska språken finner vi att ordet ”profession” har vissa gemensamma betydelser, i båda språken har ordet betydelsen *yrke*. I franskan har ordet även andra betydelser; *stånd eller ställning, bekännelse* och avläggande av *klosterlöfte*. Det tyska språket sätter även beteckningen *hantverk* på ordet (ibid.).

Vi kan alltså redan i en undersökning av hur olika språk definierar profession se att ordet verkar vara starkt förknippat med yrke och närliggande begrepp. Men riktigt så enkelt verkar det ändå inte vara, på både franska, engelska och latin verkar det finnas något i ordet som beskriver en viss status, *erkännande, yrke med högre utbildning, stånd eller ställning*. Alltså kan ordet profession med hjälp av lingvistik tolkas som ett yrke med en viss högre status kopplat till sig.

Professionell

Liknande definitioner kan göras av uttrycket ”professionell”. En gammal definition av ordet ger oss betydelsen *yrkesmässig*, medan en nyare definition tillför även andra begrepp så som, *fackutbildad, akademiskt utbildad* och *yrkesman* (Selander 1989). Abbot (1998) beskriver hur man ur ett professionsteoretiskt synsätt kan se på grupper som tillägnat sig professionell yrkesstatus hur dessa även har ett monopol på just sin arbetsuppgift. Detta monopolet gör att många av dagens professionella yrkesgrupper faktiskt är väldigt lika på ett organisationsplan, även då de arbetar med vitt skilda saker.

Med dessa definitioner får vi en betydelse av fenomenet vilken kan appliceras på betydelsen av ordet i uppsatsen, nämligen akademiskt utbildad, med ett yrke vilket medför en viss status och monopol på just sitt yrkes arbetsmarknad.

Legitimation

En sökning på socialstyrelsens hemsida ger följande beskrivning av vad legitimation innebär:

Legitimationen utgör sedan lång tid det mest framträdande beviset på en yrkesutövares kompetens inom hälso- och sjukvården. I flera fall är legitimationen en förutsättning för annan behörighet som t.ex. ensamrätt att utöva yrket och rätt till yrkestitel.

Enligt socialstyrelsens definition är alltså legitimation bland annat ett bevis för den kompetens man har som yrkesutövare. Det innebär också att man står under samhällets tillsyn, och just därför faktiskt kan få sin legitimation indragen när man i yrket allvarligt misskött sina uppgifter. I Socialutskottets betänkande SoU1:1992/93 skriver man att:

*Den väsentliga innebörden i att staten meddelar legitimation är att staten därmed får ett verktyg att utfärda yrkesförbud genom deslegitimering... Däremot anser socialstyrelsen att det är fel att använda legitimationen som instrument för att höja en yrkes-grupps status eller att skapa ett statligt auktoriserat och sannolikt verksamt marknadsförings-verktyg.
(SoU1:1992/93)*

Legitimation beskrivs alltså återigen som ett verktyg staten kan använda vid behov då yrkesutövare starkt misskött sina yrkesåtagande och på så sätt skapa en högre säkerhet för brukarna. I samma skrift skriver man också:

Legitimationens huvudfunktion är att vara en garanti för en viss kunskapsnivå och för sådana personliga egenskaper hos yrkesutövaren att denne är förtjänt av allmänhetens och myndigheternas förtroende. Det förhållandet att legitimationen vid behov kan dras in har i detta sammanhang en central betydelse (SoU1:1992/93)

Erhållande av en legitimation ger alltså individen både rättigheter, att utöva ett visst yrke med skyddad yrkestitel, och skyldigheter, man riskerar indragen legitimation och rätt att utöva sitt yrke om man missköter sina arbetsuppgifter.

Teoretiska utgångspunkter / Tidigare forskning

Nedan följer motivering och presentation av de teoretiska ramverk som ligger till grund för uppsatsens analysdel. Då uppsatsens empiri utgörs av intervjuer med yrkesverksamma socionomer och deras syn på legitimering och professionsfrågor, är det relevant med en professionsteori för att analysera hur intervjupersonerna berättar om just sin syn på dessa frågor.

Professionsteori

Jag har valt att använda mig av professionsteorier som grund i den analys som görs i uppsatsens analysdel. Begreppet ”profession” har tidigare tagits upp i begreppsdefinitionsdelen av uppsatsen, och utgår alltså från latinets *professio*, översatt; erkännande, yrke, uppgift (Selander 1989). Kunskap är ett nyckelord då man talar om profession, och just professionella yrkesgrupper kännetecknas av att de på sitt yrkesområde och i sin verksamhet har ett kunskapsmonopol (Lindqvist 1997). Yrkesgruppen läkare är en av de grupper som brukar tas upp då man talar om en profession, läkare sägs vara professionella då de arbetar på ett specialiserat yrkesområde och har en form av högre utbildning (Selander 1989).

Kunskap är alltså viktigt då man diskuterar professionsfrågor. En kunskap på det egna yrkesområdet, dessutom en kunskap som individer utanför gällande yrkesområde ej har. Hugemark (1998) skriver just att *kunskap är makt*, och just makten och monopolet kunskapen ger kan sägas vara talande för modern professionsteori. Kunskapen och makten gör att vi individer i samhället överlåter åt dessa människor att avgöra vad som är bäst för oss, vilket sker legitimt just på grund av de värderingar vi lägger i professionen, makt och kunskap.

Dellgran & Höjer (2000) talar om en vetenskaplig kunskapsgrund och hur denna är en av de centrala delarna i det sociala arbetets evidensbaserad och strävan efter professionalisering. Med evidensbaserad menar man att man i sitt arbete har underlag för de beslut man fattar. Detta underlag omfattas av klienters behov, erfarenheter, önskemål, de professionellas erfarenheter och kunskaper, lagar och etiska principer och forskares olika bevis för att en metod ger ett önskvärt resultat.

Dellgran & Höjer (2000) tar upp hur man genom åren argumenterat för hurvida socialt arbete kunde betraktas som en profession eller inte. Flexner skriver i Dellgran & Höjer (2000) att socialt arbete var beroende av andra professionella och hade osäkra uppgifter, de kunde därför inte kallas för en profession. Vidare skrev han dock att det sociala arbetet och fältet hade intellektuell karaktär nog för att utvecklas och uppnå professionell status. Greenwood skriver att han utifrån sin professionstaxonomi ansåg att socialt arbete kunde betraktas som en profession på den låga delen av professionshierarkin (ibid.) Greenwood tar upp fem kriterier för sin taxonomi, systematisk sammanhållen teoretisk grund, samhällelig sanktion, professionell auktoritet, professionell kultur och reglerade etiska koder. Greenwood menar att dessa kriterier är ett något alla socialarbetare bör eftersträva (ibid.)

Även Brante (1999) skriver att professioner är yrken där utövarna baserar sin verksamheten på vetenskaplig forskning och inkomst och status för yrken vilka tillhör professionsgruppen bygger på just användandet av vetenskaplig kunskap på sitt område. Brante (1999) beskriver hur yrkesutövarna i professionsyrke tillhör medelklassen, och att en ökande andel yrkesverksamma människor nu arbetar inom område vilka tillhör professionsyrke.

På temat utbildning skriver Brante (1999) att det är just kopplingen till den formella högre utbildningen vid universitet som kopplas till utövandet av en profession.

Men på vilka andra sätt kan man beskriva professionellt arbete? Abbott (1988) skriver att *de professionellas uppgifter är människors problem vilka är mottagliga för expert-hjälp (fritt översatt)*. Vilka yrkesgrupper som kan ge den här experthjälpen skiljer sig åt över tid och i olika samhällsuppbyggnader. Läkare tas återigen upp som en grupp som i nästan alla samhälle anses tillhöra en professionell yrkesgrupp, medans exempelvis religiösa ledare i vissa samhälle ånjuter en hög professionsstatus samtidigt ej kan sägas tillhöra en professionell yrkeskategori i andra samhälle (ibid.) Utöver kunskap och makt finns det även en tidsaspekt och samhällsaspekt på hurvida vissa yrkesgrupper kan sägas tillhöra en professionell yrkesgrupp. Men definitionerna på vad som är eller inte är en profession slutar inte där.

På temat makt tar Brante (1987) upp en professionsteori han kallar cynismen. Cynismen är nära relaterad till Webers monopoliseringsstrategi och har till stor del utvecklats från denna. Brante (1987) skriver att Weber håller makten som en central drivkraft i samhällen. Med makten kan den enskilde eller olika grupper främja sina egna intressen, vilket sker på bekostnad av andra. Ett av begreppen Weber använder för att beskriva hur olika grupper utestänger andra, och sätter sig i en position där man är överordnad någon annan och har makt

och dominans, är *closure*. Weber menar att detta utestängande av grupper skapar socialt konstruerade underordnade grupper i samhället. Brante (1987) tar upp tre utstängningsstrategier; tillgång till egendom, individuella kvalifikationer och utbildning. I uppsatsen är utbildningsstrategin av intresse då man genom långa utbildningar och genom att legitimera de individer vilka tar sig igenom dessa skapar en yrkeskategori med monopol och tillhörande makt på sitt yrkesområde (Brante 1987).

En annan viktig del av att tillhöra en profession är att man då är delaktig i lönesättningar, sina arbetsvillkor och att man har kontroll över det egna arbetet (Evertsson 1997). Abbott (1988) menar att det även är *the public opinion* som definierar och bestämmer vilka yrkeskategorier som får uppnå professionsstatus. Yrkesgrupper söker ett juridiskt beslut vilket accepteras av samhället och dess individer för att legitimera sig och sin yrkesgrupp. Detta ger nämnda grupp egen kontroll över sitt yrkesområde och gör dessutom att de har möjlighet att stänga ute andra yrkesgrupper från sitt yrkesområde. Man talar om social och kulturell auktoritet (ibid.)

Sammanfattningsvis kan man säga att olika teorier kring profession bygger på yrkeskårens kunskapsmonopol och makten detta medför. Lyckas yrkeskåren dessutom skapa en legitimitet för det arbete de utför i samhället skaffar de sig en social och kulturell auktoritet. Med denna får de makten att utesluta andra yrkeskategorier från sitt yrkesområde och på så sätt behåller de sitt kunskapsmonopol. Det skall tilläggas att professionsgrupper kan vara föränderliga över tid och att en yrkeskategori vilken åtnjuter professionsstatus i ett samhälle inte nödvändigtvis har samma status i andra samhällsformer.

Ett sätt att försöka beskriva profession är utifrån strukturfunktionalismen och dess paradigm som utvecklades av Talcott Parsons i USA (Brante 1999). Deras definition av profession har utvecklats och Millerson 1964 beskriver fenomenet på följande vis;

1. Användande av färdigheter som är grundade i teoretisk kunskap
2. Utbildning och träning i dessa färdigheter
3. Professionellas kompetens garanteras genom examina
4. En handlingsetik som garanterar yrkesintegriteten
5. utförandet av tjänster för det allmänna bästa
6. En yrkessammanslutning som organiserar medlemmarna

Brante (1999) skriver att man till dessa kan lägga Goodes definition;

7. Medlemmarna har en känsla av identitet, samt delar gemensamma värderingar
8. Inom området för professionen finns det ett gemensamt språk, som endast delvis kan förstås av utanförstående
9. Professioner skapar nästa generation socialt genom selektionen av elever
(ur Gesser 1985: 244)

I *Om begreppet och företeelsen profession* tar Brante (2005) upp en bredare alternativ möjlighet att definiera profession. Han beskriver att det finns olika karaktäristiska begrepp för profession;

Profession och universitetet: Här menar Brante (2005) att det tidigare funnits en stark koppling mellan profession och universitetsutbildning. Denna koppling finns fortfarande menar Brante, men i mindre utsträckning då det numera finns flera yrkesutbildningar på universitetsnivå, men även att det numera finns professioner som ej kräver formell universitetsutbildning.

Profession och abstrakt kunskap: Brante (2005) menar att det som utmärker professioner är förmågan att skapa och monopolisera nya problem på sitt område. All kunskap är dock ej alltid lika viktig, att vara officerare i ett land som är i krig kan därför ha högre status än att vara officerare i ett land som ej är utsatt för något yttre hot.

Profession och osäkerhet: Här talar Brante (2005) om vårt samhälle som inte bara ett kunskapssamhälle utan även ett risksamhälle. Riskerna innebär en osäkerhet, och ha tillgång till professioner och professionell hjälp ses som ett sätt att minska riskerna. Brante talar om en balans mellan osäkerhet och teknikalitet. Om osäkerheten är för hög får professionen ej någon legitimitet, och ifall teknikaliteten är för hög och arbetet för mekaniskt kan det enkelt läras ut till andra yrkesgrupper. Att balansera dessa två menar Brante är av betydelse för professioner,

När utövaren kan förmedla en känsla av säkerhet gällande det okända kommer han/hon att vara i den starkaste positionen (Collins i Brante 2005).

Profession och förtroende: Brante (2005) menar att allmänhetens förtroende är viktigt för professionerna. Detta förtroende baseras på hurvida man ser på yrkesutövandets betydelse och svårigheter i yrkesutövandet. Brante (2005) skriver att förtroendet för yrkesgruppen som helhet är viktig för professioner vilket skapar en situation där individuell kritik gentemot en

yrkesutövare tenderar mötas med försvar från yrkeskårens sida, eller uteslutande av individen från yrkeskåren.

Profession och utbytbarhet: Brante (2005) menar att det i en yrkeskår som tillhör en profession är möjligt för individer att göra en kollegas arbete. Man har alltså samma kompetens och förmåga bland individerna inom gruppen.

Med detta sagt ska det tilläggas att i *sociologiskt lexikon* skriver att man även gör skillnad mellan *profession* och *semiprofession*. Det förstnämnda definieras med ovan nämnda utgångspunkter, medan *semiprofession* definieras som en univesitetsutbildning vilken är något kortare än de professionellas. Intressant i sammanhanget är att de tar upp just socialarbetare som exempel på en semiprofession. Även Brante (1999) tar upp begreppen profession och semiprofession och beskriver hur yrken som betecknas som semiprofession visserligen har en del av de attribut som utmärker professionsyrkena, men ej alla.

Resultat och Analys

Uppsatsens analys presenteras under olika tematiska begrepp. Dessa teman har tagits fram under analyseringen av de transkriberade intervjuerna med de yrkesverksamma socialarbetarna. Utifrån de teoretiska utgångspunkter vilka presenterats tidigare i uppsatsen har dessa teman valts ut för att belysa de intervjuades egna diskussioner och resonemang.

Utbildningstitel kontra yrkestitel

På temat yrkesroll diskuteras hur intervjupersonerna talar om sin syn på deras yrkesroll. Detta kopplas till de tidigare teoretiska utgångspunkterna och den tidigare forskningen. Att ha utbildnings- och yrkestitel som ett tema väljer jag utifrån att det visade sig i intervjuerna och kodningen att intervjupersonernas tankar angående sin yrkesroll och sin titel påverkar deras syn på legitimering och profession.

I samtalen med intervjupersonerna visade det sig att synen på yrkesrollen skiljde sig åt mellan individerna, och många för uppsatsen intressanta tankar hos intervjupersonerna uppstod.

En av frågorna intervjupersonerna fick besvara är hur de ansåg att allmänheten och den målgrupp de arbetar med kan beskriva en socionom, eller vet vad en socionom ”jobbar med”.

Intervjuperson Berit svarar:

ja, det har hänt mycket, jag har sagt att jag är utbildad socionom, men då frågar dom, men vad är en socionom, vad jobbar en socionom med? Intervjuperson Berit

De intervjuade socionomer som inte arbetade enbart med tydlig myndighetsutövning gav liknande svar. Detta tyder på en viss svårighet att visa allmänheten vad för slags arbete socionomer utför. Denna problematik kan givetvis ha flera anledningar, socionom är inte ett yrke inriktat på ett smalt område, och intervjupersonerna beskriver alla socionomyrket som väldigt brett och varierande. Flera intervjupersoner beskriver också själv hur de tror att avsaknaden av legitimation gör det svårare för allmänheten att förstå vad de som socionomer arbetar med, och att en legitimation som klart och tydligt visar på vilket område de är specialister på skulle öka förståelsen bland allmänheten. Intervjuperson Doris tar upp ett intressant fenomen då vi talar om yrkesroller:

Under min yrkesverksamma tid har jag nog aldrig presenterat mig som socionom, nej jag har presenterat mig som min andra yrkestitel, kurator eller biståndshandläggare... Intervjuperson Doris

I citatet ovan beskriver Doris hur hon presenterar sig för brukare men även för människor i allmänhet. Att presentera sig som vad Doris beskriver som sin ”andra yrkestitel”, i hennes fall kurator och tidigare biståndshandläggare gör att personer direkt kan förstå vad det är hon arbetar med. Detta tydliggörande av yrkesrollen tyder på att just bredden i socionomyrket som intervjupersonerna beskriver som en styrka, i vissa fall kan vara problematisk. Man kan dessutom fundera på hurvida denna ”andra yrkesroll” på ett bättre sätt ger socionomer möjligheter att besitta ett kunskaps- och maktmonopol utifrån Hugemarks (1998) *kunskap är makt*. Troligtvis ger denna specialisering av socionomyrket som den ”andra yrkesrollen” faktiskt innebär en bättre möjlighet att utifrån Webers begrepp *closure* stänga ute andra individer på arbetsmarknaden, vilket i sin tur leder till ett ännu tydligare kunskaps och maktmonopol. Med dessa tankar kan man diskutera om en eventuell legitimation överhuvudtaget kan läggas på socionomyrket, eller ifall man måste legitimera just den ”andra yrkesrollen”. Intervjuperson Clemens säger dock följande om detta:

...om man ska lägga det (legitimation förf. Anm.) på socionomtiteln eller specialisttiteln, men läkare är ju legitimerade som läkare, sen tillkommer ju specialistutbildningen. Intervjuperson Clemens

Han anser att man visst kan legitimera socionomtiteln då detta görs tillexempel på läkarkåren. Man bör dock ha i åtanke här att läkarkåren redan har en starkt förankrad professionsstatus vilket kan möjliggöra just att läkartiteln kan legitimeras och att läkaren sedan specialiseras inom ett område.

Legitimering

På temat legitimering diskuteras hur intervjupersonerna talar om deras syn på eventuell avsaknad av legitimation, och ett eventuellt behov av legitimering. Detta kopplas till de tidigare teoretiska utgångspunkterna och den tidigare forskningen.

... jag kan inte säga att jag blir en bättre socionom om jag får en legitimation, men i andras ögon, för alla andra... Intervjuperson Berit

Så beskriver en av de intervjuade socionomerna hur hon ser på behovet av en legitimation utifrån hennes perspektiv. I Socialutskottets betänkande SOU1:1992/93 skriver de:

Legitimationens huvudfunktion är att vara en garanti för en viss kunskapsnivå och för sådana personliga egenskaper hos yrkesutövaren att denne är förtjänt av allmänhetens och myndigheternas förtroende.

Detta kan kanske förklara hur Berit tänker i frågan då hon beskriver att hon kanske blir en bättre socionom i andras ögon. Att man har en legitimation på att myndigheterna har förtroende för det arbete man utför kanske kan leda till att även allmänheten ser till yrkesutövaren med ett större förtroende.

Intervjuperson Clemens ger en liknande bild över hur en eventuell legitimering faktiskt skulle ge socionomer ett större förtroende i allmänhetens ögon. Abbot (1988) tar upp hur viktig *the public opinion* är för yrkeskårer att uppnå professions status. Att legitimeras och att få ett större förtroende från allmänheten skulle vara ett steg mot ökade möjligheter till professionalisering på yrkesområdet. Frågan om legitimering och professionalisering verkar alltså hänga ihop.

...sen kan jag tycka rent praktiskt att det borde ligga i de som köper arbetskraftens intresse, att det utåt måste se bättre ut med legitimerad personal. Intervjuperson Clemens

Intervjuperson Erika ger en annan bild över varför hon anser att legitimering av socionomer skulle vara positivt. I intervjun beskriver hon hur andra yrkesgrupper har ett ”övertag” i diskussioner där hon i egenskap som socionom representerar en eventuell lösning på ett problem vilket konkurrerar med en annan professionell yrkesgrupps lösning på samma problem. Brante (1987) ger en bra beskrivning av detta då han talar om Webers begrepp *closure*. *Closure* är yrkesgrupps sätt att behålla makt och dominans på vissa område, detta menar Weber skapar socialkonstruerade underordnade grupper i samhället. Detta beskriver den problematik Erika upplever i att inte ha legitimation för socionomer, att vara underordnad andra legitimerade grupper i samhället.

... legitimeringen skulle kunna vara otroligt viktig för hur andra yrkesgrupper ser på och behandlar oss socionomer. Intervjuperson Erika

Dessa tre citat hämtade från de intervjuer jag genomfört ger en tydlig och bra bild över hur samtalen under intervjuerna ser ut gällande socionomyrket och att arbeta som socionom utan legitimering. Mycket av det som kommer fram i intervjuerna handlar om hur andra yrkeskategorier, och hur samhället ser på socionomer som yrkesgrupp. Man upplever generellt att man är i en underordnad position gentemot vissa andra yrkesgrupper, och att detta avspeglar sig i samhällets syn på socionomer. Man tar upp legitimering som en möjlig väg att gå för att höja statusen på yrket och att uppleva att samhället har förtroende för oss som yrkesgrupp.

Intervjuperson Clemens beskriver en annan typ av problematik gällande att ej vara legitimerad, nämligen hur lönen kan påverkas. Hugemark (1998), Lindqvist (1997) och Selander (1989) skriver om hur kunskapsmonopol på ett område skapar en maktsituation för de yrkesarbetare vilka arbetar på dessa område. Den här maktsituationen måste vara legitimerad av samhället för att fungera. Clemens saknar legitimation för socionomer då han anser att detta gör att socionomer är underbetalda liknande högre utbildnings yrkeskårer. Evertsson (1997) tar upp just delaktigheten i lönesättningar som något som definierar att man tillhör en profession. Att legitimera socionomer skulle ge yrkeskåren ett kunskapsmonopol

vilket skulle skapa en maktsituation där socionom som profession säkerligen skulle stärkas, vilket i sin tur skulle kunna leda till just en större möjlighet att påverka lönerna.

Men jag tycker att vi har en utbildning som är i linje med civilekonom eller civilingenjör eller någon liknande utbildning, o hade vi då haft en legitimation så tror jag att det hade underlättat, beroende på kompetensen som arbetsplatsen söker, just de fackliga arbetet. Här är en kille eller tjej som är socionom och gått och läst hela vägen, och sen så har man ändå, tycker man nog de flesta, en skitlön. Intervjuperson Clemens

Ett intressant påpekande av Clemens gäller det faktum att icke legitimerade socionomer med en förhållandevis svag professionsställning är utsatta för hårt tryck av just lekmän vilka ej har advekat utbildning. Hugemark (1998) skriver att makten och monopolet på kunskap sägs vara talande för modern professionsteori. Kunskapen och makten gör att vi individer i samhället överlåter åt dessa människor att avgöra vad som är bäst för oss, vilket sker legitimt just på grund av de värderingar vi lägger i professionen, makt och kunskap. Detta är problematiskt då vi ej kan anta att allmänheten ska ha förtroende för yrkeskåren socionomer ifall socionomer är i en position där de måste böja sig för förväntningar och order från lekmen.

”...det är ju faktiskt så att politiker oavsett nämnd, om de är vård o omsorgsnämnd, socialnämnd, kultur fritid eller vad det är, så är de lekmän, de har inte utbildning, o där finns de stora anledningen till att ha legitimerade socionomer också, för då skulle vi inte kunna bli överkörda av socialnämnden, för de skulle ju inte kunna tala om för oss hur det ska vara, utan vi kan visa vår legitimation o säga att det här kan jag bättre än dig” Intervjuperson Clemens

Clemens beskriver vidare hur det utifrån ovan nämnda problematik också skulle vara önskvärt med legitimation då det kunde ha förmågan att öka yrkesstoltheten vilket i sin tur skulle leda till en större möjlighet att sätta ner foten.

...så måste de ju vara lättare för cheferna, som ju också själva ofta är socionomer att det finns legitimation, för de blir ju inte lika lätt att bli överkörd av en socialnämnd till exempel.
Intervjuperson Clemens

Det är Clemens som bäst sätter ord på hur avsaknaden av legitimation kan påverka hur hårt man anser sig vara styrd ovanifrån. Både intervjuperson Anna och intervjuperson Erika tar upp liknande resonemang när det gäller yttre påverkan på ens arbete, då framförallt ovanifrån, från nämnder och högre chefer. I intervjuerna verkar det genomgående vara så att legitimation

är något man ser till som ett bevis, eller åtminstone något som förenklar möjligheten att säga ifrån då beslut ovanifrån går emot ens egna upplevelser av vad som är korrekt handlande i en situation. Förankrat i tidigare forskning av Hugemark (1998), Lindqvist (1997) och Selander (1989) gällande kunskapsmonopol och skapandet av en maktsituation på sitt område med hjälp av detta, kan man förstå dessa resonemang. Känslan av maktlöshet inför ovanifrån tagna beslut kan uppstå i avsaknaden av en maktsituation på sitt område.

Profession och makt

På temat profession diskuteras hur intervjupersonerna talar om sin syn på profession relaterat till socialt arbete, och hur de ser på sin möjlighet till handlingsfrihet.

Vi har tidigare sett att professionsfrågan är nära kopplad till legitimationsfrågan, både i teorin och på fältet bland de intervjuade socionomerna. Alla intervjupersoner tar upp begrepp som yrkesstolthet, kunskap och utbildning då vi talar om profession och professionalitet. En del tar även upp en maktaspekt, även om det i samtalet verkar vara stigmatiserande att tala om hur man har, eller önskar, makt på sitt område. Professionsfrågan visar sig också ha mycket att göra med hur man ser på socionomutbildningen, och hur allmänheten ser på den.

Intervjupersonerna Clemens, Berit, och Erika tar upp begreppet yrkesstolthet och kopplar detta till både profession och legitimation. Man talar om hur avsaknaden av legitimation hindrar socionomyrket att uppnå en högre professions status. Detta kan kopplas till Abbots (1988) tankar om hur *the public opinion* definierar vilka yrkesgrupper som faktiskt får uppnå professionsstatus i samhället. Socionomer försöker uppnå professionsstatus, men detta kan ej ske utan att samhället legitimerar yrkeskåren. Abbot (1988) beskriver hur samhället legitimerar yrkesgrupper, och att dessa uppnår professions status då detta accepteras av samhället. Denna acceptans och legitimering ger yrkeskåreerna möjligheter att kontrollera sitt yrkesområde vilket leder till utestängande av andra yrkeskårer och ett makt- och kunskapsmonopol, vilket krävs för professionalisering av yrket.

Har du legitimationen i botten tror jag att de ger en viss yrkesstolthet, o de kanske till och med är så att man skulle infört den att man kunde få den retroaktivt vi socionomer, kanske skulle ge oss en knuff framåt... Intervjuperson Clemens

Clemens talar i ovan nämnda citat om hur en legitimation inte bara skulle öka statusen och kvaliteten på arbetet på nyutexaminerade socionomer, utan att det även skulle kunna leda till att

socionomer med yrkeserfarenhet skulle kunna få nya möjligheter att påverka områden de tidigare ej känt att de haft möjlighet till.

Intervjupersonerna Berit, Doris och Erika tog upp handlingsutrymme, då vi talade om profession. Berit menade att handlingsutrymmet gav socionomer en viss möjlighet att behålla makt i sin yrkesroll även utan legitimation och professionsstatus. Berit menade att just handlingsutrymmet var socionomernas maktområde, de verktyg socionomer har att ta de beslut de utifrån sin yrkesprofessionalitet anser vara rätt. Då en liknande diskussion uppstod i intervjun med intervjuperson Erika menade hon att det visserligen var så att handlingsutrymmet för många socionomer verkade stort och brett, men att det faktum att socionomer ofta är politiskt styrda innebär att detta handlingsutrymme i verkligheten är mycket mindre än vad man tror.

...problemet är att vara politiskt styrd, även om vi har handlingsutrymme, jag menar, det finns situationer då vi tvingas gå emot våra principer på grund av övre styrning, en läkare skulle aldrig rätta sig efter vad en lekman bestämde skulle vara bäst för hans patient... Intervjuperson Erika

I citatet av Erika ovan, tas återigen upp hur styrning ovanifrån kan påverka socionomers möjlighet att utöva sitt yrke negativt. Hon tar upp ett exempel med hur en läkare aldrig skulle rätta sig efter vad en lekman anser vara bäst för sin patient, men att detta för många socionomer är vardagsmat.

Erika fortsätter att beskriva hur avsaknaden av vad hon beskriver, en känsla av yrkesstolthet, gör att arbetet man utför riskerar att bli allt för påverkat av hur samhället runt omkring oss ser ut.

...vi tillhör en yrkeskategori där man i vissa positioner tar tunga beslut som påverkar människor starkt, vi har gått en akademisk utbildning för att kunna hantera dessa beslut på ett korrekt sätt, men yrkesstoltheten, eller statusen verkar inte alltid finnas i dessa arbetsgrupper. Intervjuperson Erika

Citatet ovan ger en bra sammanfattning över hur de intervjuade socionomerna känner gällande avsaknaden av legitimation och att befinna sig i ett yrkesområde där professionen är svag. Intressant i sammanhanget är att man här utifrån Hugemarks (1998), Lindqvists (1997) och Selanders (1989) diskussioner om makt och kunskapsmonopol, anser sig ha en viss makt och ett starkt kunskapsmonopol på området. Man betonar att man faktiskt har gått en

akademisk utbildning och att man, med vissa begränsningar, har makt på sitt yrkesområde. Något saknas uppenbarligen dock då intervjupersonerna pekar på att man inte känner att professionen är tillräckligt stark och att man saknar möjlighet att ”sätta ner foten” och ta de beslut man utifrån sin professionalitet anser vara korrekta.

Socionomutbildning

Mycket av samtalen i intervjuerna gällande profession ledde till diskussioner angående socionomutbildningen. Upplevelserna av utbildningen skiljde sig åt bland de intervjuade individerna. Några av intervjupersonerna höll utbildningen högt, medan en del ansåg att det fanns stora brister i utbildningen och att detta påverkade möjligheterna till en professionalisering av yrkeskåren. I SOU 2010:65 skriver man att:

Det finns ett stort antal varianter av socionomutbildning. En student har i dag 37 olika alternativ att välja bland. För att socionomexamen ska vara ett krav för behörighet, när det gäller viss myndighetsutövning inom hela socialtjänsten, måste grundutbildningen bli mer likvärdig och ge den kompetens som behövs...

Ovan nämnda citat pekar på hur brister i utbildningarna håller tillbaka utvecklandet av professionaliseringen av socionomyrket. Detta går väl ihop med hur intervjupersonerna beskriver problematiken med utbildningen.

Generellt tror jag att socionomutbildningen är bra, men man läser ju i tidningen att en del socionomutbildningar inte håller måttet, detta tror jag påverkar i högsta grad att vi inte får professionsstatusen på socionomyrket. Intervjuperson Doris

Doris beskriver i ovan nämnda citat hur brister i utbildningen kan leda till att allmänheten väljer att inte acceptera socionomyrkets legitimitet. Utifrån Abbots (1988) beskrivning av hur yrkeskårer är beroende av allmänhetens acceptans för att uppnå legitimitet och professionsstatus är bristerna i utbildningar och samhällets syn på dessa ett problem för de socionomer som önskar uppnå en professionalisering av yrket.

Det fanns dock undantag bland intervjupersonerna som tyckte att utbildningen stod sig stark gentemot andra utbildningar. Intervjuperson Anna beskriver socionomutbildningen på följande sätt:

jag har alltid känt att socionomutbildningen är ett starkt kort, att genom att den är så välrenommerad och välkänd att det blir att andra, som har andra utbildningar som kanske är liknande att de mer, får förklara sig. Man ofta använder uttryck som *det är i princip socionomutbildning* eller, *det liknar socionomutbildning*, man använder socionomutbildningen för att beskriva vad man har för utbildning. Det är klart att det kan vara ett hot mot socionomer att det även kommer andra, och det kan ju också vara något som driver på en utveckling att man blir mer specialiserad. Intervjuperson Anna

Ovanstående citat visar ju snarare på att socionomutbildningen om den används av andra yrkeskategorier för att beskriva deras utbildning har en högre status än vad de andra intervjupersonerna anser. I citatet kan vi se hur Webers begrepp *closure* blir relevant, då yrkeskategorier vilka ej tillhör socionomyrkeskåren beskriver sig som ”nästan socionomer” och på så sätt försöker få en viss tillgång till socionomkårens område. Detta pekar i sin tur på avsaknad av kunskaps monopol då man som socionom ej är legitimerad eller besitter en stark professions status, en socionom skulle ej kunna beskriva sig som ”nästan psykolog” utan att psykologyrkeskåren skulle säga ifrån.

I samtalen med intervjupersonerna angående profession visar det sig alltså att profession och legitimering hänger ihop, något som bekräftas i kapitlet tidigare forskning. Men även andra begrepp anser intervjupersonerna är viktiga då man talar om profession, yrkesstolthet och makt på sitt yrkes- och kunskapsområde. En stor del av samtalen handlar också om socionomutbildningens kvalitet och jämförbarheten mellan de olika utbildningarna. Det visar sig att utbildningarna verkar vara av mycket varierande kvalitet, något som påverkar allmänhetens syn på socionomyrkets legitimitet. Samtidigt talar man om hur även andra utbildningar tar plats på socionomyrkenas arenor där socionomer tidigare var relativt ohotade. Begrepp som Webers *closure* blir viktiga då man försöker behålla en maktposition bland socionomerna på dessa yrkesområde, något som bör medföra svårigheter då *closure* kräver att yrkeskåren har en legitimitet som är förankrad i samhället, och med detta kan stänga ute de andra yrkeskategorierna för att behålla sitt kunskaps och maktmonopol.

Slutdiskussion

I slutdiskussionen kommer jag att diskutera svaren på de tidigare frågeställningarna utifrån vad empirin i resultatet och analysen visat på. Då man diskuterar eventuella behov av legitimation och professionalisering av ett yrkesområde ska man ha i åtanke att det i uppsatsen är fem intervjupersoners tankar och åsikter om dessa frågeställningar som tas upp. Detta kan givetvis inte sägas vara talande för en hel yrkeskårs tankar och åsikter, med det har ej heller varit min mening med uppsatsen, utan syftet har varit att visa hur fem slumpvis utvalda socionomer tänker kring dessa frågor.

När det gäller frågorna kring yrkesroll, legitimation och profession syns ett tydligt mönster i de transkriberade intervjuerna. Dessa frågor hänger ihop och i flera tydliga fall påverkar de varandra. Alla intervjupersoner utom en upplever att de saknar en legitimation i sitt arbete (intervjupersonen som ej upplever att hon saknar en legitimation arbetar i en chefsposition, vilket till viss del kan förklara att hon ej anser att en legitimation skulle förenkla hennes arbete). Ett genomgående tema till varför intervjupersonerna ansåg sig sakna legitimation var att samhällets syn på socionomyrket skulle bli bättre om man kunde visa upp en legitimation vilken skulle fungera som ett bevis på en yrkeskunskap man idag saknar möjlighet att visa på. Att legitimation och profession hänger samman visar sig i intervjuerna. De intervjuade socionomerna söker både kunskapsbeviset en legitimation kan visa på och kunskapsmonopolet med tillhörande makt som en professionalisering av socionomyrket kan leda till, samtidigt är socionomyrket ett brett yrkesområde och det visar sig i intervjuerna då man inte bara talar om sig själv som socionom utan man definierar sig även med en ”andra yrkestitel”, exempelvis kurator eller biståndshandläggare. Detta visar på att ”vara socionom” är inte en beskrivning av vad man egentligen arbetar med, utan man behöver använda sig av ytterligare en titel. Kanske är det just bredden som ställer till problem när socionomer talar om legitimering och professionalisering. Att legitimera ”socionom” innebär att man skulle legitimera ett yrkesområde vilket är så bredd och diffust att allmänheten inte direkt kan se vad personen faktiskt arbetar med. Att de intervjuade socionomerna anser att införandet av legitimation skulle öka deras möjligheter att ta plats på arbetsmarknaden och inom sitt yrkesområde är inte svårt att förstå. Avsaknaden av en legitimitet sätter socionomen i en position där han/hon är underordnad andra professionella yrkesgrupper, och där det inte är en självklarhet att samhället accepterar yrkesutövningen och ser det som en självklarhet att lägga sitt liv i socionomens händer.

Vad gäller diskussionerna kring profession och socionomyrket ser man samma tendens här som i diskussionen gällande legitimation. Man saknar möjligheter som en ökad professionalisering möjligen kan ge, en yrkesstolthet, förmågan att ta beslut som baserar sig på ens egen professionella bedömning, något man anser sig sakna idag. Men även ett behov av att ”stänga gränserna” kan uppfattas. Man vill ha ett yrkesområde där socionomtiteln gett ett kunskapsmonopol och där man i egenskap av detta är maktutövaren. Kanske är det de många liknande utbildningar som idag slåss med socionomer på samma arbetsmarknad som påverkar de intervjuade socionomernas syn på saken, men Webers begrepp *closure* och dess innebörd kan ständigt ses i diskussionerna som förs. Det är min uppfattning att man i intervjuerna kan se hur dessa socionomer söker efter något som tar socionomyrket framåt, något som tydligare kan definiera socionomer och deras yrkesroll. Att legitimera och öka professionsstatusen kan vara en väg att gå, men samtidigt väcker det många frågor och visar på många problem som måste tas i beaktning innan man kan gå vidare. Socionomyrkets bredd upplevs överlag vara positivt, men samtidigt skapar det en diffus bild av vad en socionom egentligen är, och påverkar socionomers möjlighet att uppnå professionsstatus och kanske också möjligheten att legitimeras. Det ligger dock i tiden att en förändring sker, nya aktörer på arbetsmarknaden sätter press på socionomyrkesrollen, och påverkar status och arbetsmöjligheter. Fler aktörer innebär också att allmänheten får det ännu svårare att ge legitimitet åt just socionomer, då flera yrkesroller slåss om uppmärksamhet och en plats på marknaden.

Referenslista

- Abbot, A. (1988). *The system of professions: An Essay on the division of expert labor*.
United States of America: University of Chicago
- Aspers, P. (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber
- Back, A. *Journal of Palliative Medicine*. Published in Volume: 3 Issue 2: July 7, 2004
(elektronisk 2011-03-16)
- Bergmark, Å. & Lundström, T. (2000). Kunskaper och kunskapssyn. Om
socialarbetare inom socialtjänsten. *Socionomens forskningssupplement*, 12
- Brante, T. (2005) *Om begreppet och företeelsen profession*. Borås: Högskolan i
Borås, 2005
- Brante, T. (1987) ”Sociologiska föreställningar om professioner”. I Bergryd, U. (red)
Den sociologiska fantasin – teorier om samhället. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Brante, T., Andersein, H., Korsnes, O. (red) (2001) *Sociologiskt lexikon*
Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur
- Brante, T. (2009) ”Vad är en profession? Teoretiska ansatser och definitioner”. I
Lindh ,M (red): *Vetenskap för profession*. Borås: Högskolan i Borås ISSN:
1654-6520
- Dellgran, P & Höjer, S (2000) *Kunskapsbildning, akademisering och professionalisering i
socialt arbete*. Doktorsavhandling, Göteborgs universitet
- Evertsson, L (1997) Fackliga och professionella strategier – exemplet sjuksköterskor. I
Lindqvist, R (red): *Medikalisering, professionalisering och hälsa. Ett
sociologiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur
- Hugemark, A (1998) Motstridiga tendenser i handikappomsorgen – professionalism versus
personlig assistans I: Lindqvist, R (red): *Organisation och välfärdsstat*
Studentlitteratur: Lund
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Levin, C. (2008). ”Att undersöka det sociala - Några ingångar”. I Meeuwisse, A., Swärd,
H., Eliasson-Lappalainen, R. & Jacobsson, K. (red): *Forskningsmetodik för
socialvetare*. Stockholm : Natur och Kultur.
- Lindqvist, R (1997) ”Den professionella självregleringens gränser – om fel och misstag i vården”.
I: Lindqvist, R (red): *Medikalisering, professionalisering och hälsa. Ett sociologiskt
perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

- May, T. (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Millerson, G. (1964). *The Qualifying Association*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Selander, S. (1989). *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap. Professionaliseringens sociala grund*, Lund: Studentlitteratur.

Socialstyrelsen (elektronisk)

<http://www.socialstyrelsen.se/ansokaomlegitimationochintyg/legitimation/vadinebarlegitimation> (2011-01-19)

SOU 2010:65 Betänkande av 2009 års Behörighetsutredning. *Kompetens och ansvar*.
Stockholm 13 oktober 2010

SoU1:1992/93 Socialutskottets betänkande. *Vissa behörighetsfrågor m.m.*
Stockholm 11 november 1992

Torstendahl, R (1989) ”Professionalisering, stat och kunskapsbas. Förutsättningar för en teoribildning”. I: Selander, S (red) *Kampen om yrkesutövning, status och kunskapsprofessionaliseringens sociala grund* Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. (elektronisk)
http://www.ibl.liu.se/student/bvg/filarkiv/1.77549/Forskningsetiska_principer_fi_x.pdf
(2010-10-18)

Bilaga 1

Informationsbrev till dig yrkesverksamma socionom

Hej yrkesverksamma socionom. Jag är socionomstuderande på 6:e teminen på Socialhögskolan i Lund. Jag kommer under teminen att skriva en C-uppsats där jag fördjupar mig i en frågeställning jag finner intressant, nämligen socionomyrkets eventuella behov att röra sig mot legitimering och professionsstatus.

Syftet med min uppsats är att undersöka hur olika yrkeskategorier inom socionomyrket uppfattar sin yrkesroll, och vilka eventuella problem en avsaknad av legitimation/professionsstatus innebär för just er socionomer i dessa yrkeskategorier.

Jag kommer i uppsatsen att använda mig av kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer. Jag hoppas få intervjua just dig socionom om dina upplevelser och din syn på din yrkesroll. Intervjuerna kommer att ta ca 40-60 minuter och med er tillåtelse kommer jag att spela in intervjuerna på band. Banden och de transkriberade intervjuerna kommer att förvaras inlåsta för att garantera er anonymitet. Det material som samlas in kommer att hanteras utan namn och kommer inte att användas till något annat än just denna uppsats och eventuella citat som används i uppsatsen kommer också att anonymiseras. Då uppsatsen godkänts kommer banden och de transkriberade intervjuerna att förstöras.

Jag kan tillhandahålla plats för intervjun men om du har möjlighet att genomföra intervjun på din arbetsplats kommer jag gärna dit för att göra det så smidigt som möjligt för dig.

Handledare för uppsatsen är Claes Levin, Fil. Dr och universitetslektor på Socialhögskolan i Lund, han är också den enda person förutom mig som kommer att ha tillgång till det material som samlas in.

Jag skulle vara tacksam ifall just du skulle vilja vara med och dela med dig av din kunskap och dina erfarenheter.

Med vänliga hälsningar

*Rasmus Nord Schönbeck
Socionomstudent*

sop08rno@student.lu.se

*Claes Levin
FD, universitetslektor*

[*Claes.Levin@soch.lu.s*](mailto:Claes.Levin@soch.lu.s)

Bilaga 2

Intervjuguide till intervjupersoner

Bakgrundsfakta

- Berätta kort om din bakgrund och vad du arbetar med, hur din arbetsdag ser ut.

Övergripande diskussion

- Följer du den pågående diskussionen angående professionsutvecklande av socionomyrket?
- Om JA; vad har du för ställning i frågan?
- Om NEJ; Är utvecklingen något som skulle kunna påverka dig i ditt arbete på ditt yrkesområde?
- Följer du den pågående diskussionen angående önskemål om legitimation för socionomer?
- Om JA; vad har du för ställning i frågan?
- Om NEJ; Är utvecklingen något som skulle kunna påverka dig i ditt arbete på ditt yrkesområde?

Profession

- Begreppet ”profession” kan betyda olika saker. Vad lägger du i begreppet? Hur definierar du professions rollen?
- Vilka ”professioner” kommer du i kontakt med i ditt dagliga arbete?
- Vilka legitimerade yrkesroller kommer du i kontakt med i ditt dagliga arbete
- Arbetar det personer med olika professioner på din arbetsplats? (vilka?)
- Förs diskussioner angående hurvida socionomyrkesrollen bör utvecklas ur ett professions perspektiv på din arbetsplats?
- Upplever du att socionomerna på din arbetsplats är en egen ”grupp” med tydliga gränser till andra yrkeskategorier?
- Upplever du i egenskap som yrkesverksam socionom att det kan uppstå situationer där det har betydelse ifall yrkesutövaren utövar en profession eller ifall yrkesutövaren ej tillhör en kategori som hör till de tidigare definierade professionerna?
- Upplever du att det kan vara svårt att förklara för en icke socionom vad en socionom arbetar med?
- Upplever du att du använder dig av mer än en yrkestitel? Ex. Socionom, men även kurator

Övergripande diskussion

- Det finns en diskussionen angående professionsutvecklande av socionomyrket.
- Är den utvecklingen något som skulle kunna påverka dig i ditt arbete på ditt yrkesområde?
- Det pågår också en diskussionangående önskemål om legitimation för socionomer.
- Är den utvecklingen något som skulle kunna påverka dig i ditt arbete på ditt yrkesområde?

Legitimation

- Arbetar det legitimerad personal på din arbetsplats? (vilka?)
- Förs diskussioner angående hurvida socionomyrkesrollen bör erhålla legitimation på din arbetsplats?
- Anser du att det görs någon skillnad på legitimerad och ej legitimerad personal?
- Om JA; hur förhåller du dig till det?
- Vilka för och nackdelar ser du att en legetimation skulle kunna innebära för socionomer?

Övrigt

- Finns det något som rör de områden vi talat om som du skulle vilja tillägga, något som du tycker är viktigt att föra fram i diskussionen